

MSAP 3

Međunarodni standard aktuarske prakse 3 Aktuarska praksa u odnosu na MRS 19 Primanja zaposlenih

Usvojeno na sednici Udruženja aktuara Srbije
11. novembar 2015.

Sadržaj

Odeljak 1. Opšte odredbe	1
1.1 Svrha	1
1.2 Obim	1
1.3 Usklađenost	1
1.4 Odnos prema MSAP 1	1
1.5 Definisani uslovi	1
1.6 Unakrsne reference	1
1.7 Datum stupanja na snagu	1
Odeljak 2. Odgovarajuća praksa	2
2.1 Poznavanje računovodstvenih zahteva	2
2.2 Materijalnost	2
2.3 Proporcionalnost	2
2.4 Izvedene obaveze	3
2.5 Kategorizacija plana primanja zaposlenih	3
2.6 Aktuarske pretpostavke	3
2.7 Plan sredstava	7
2.8 Limit sredstava	8
2.9 Dodeljivanje primanja periodima usluga	8
Odeljak 3. Komunikacija	8
3.1 Obelodanjivanje u Izveštaju	8

PREVOD TERMINOLOGIJE STANDARDA

ISAP – MSAP

IAS – MRS

IFRS – MSFI

Measurement date – datum procenjivanja

Principal - Nalogodavac

Reporting entity – entitet koji izveštava

Professional judgment – profesionalna procena

Service periods - radni staž

Uvod

Ovaj Međunarodni standard aktuarske prakse (MSAP, *eng. ISAP*) daje smernice aktuarima u obavljanju aktuarskih usluga koje se odnose na Međunarodni računovodstveni standard 19 (MRS 19) – Primanja zaposlenih.

Entitet koji izveštava je odgovoran za sve informacije navedene u svojim MSFI finasijskim izveštajima, uključujući informacije navedene u skladu sa MRS 19. To znači da je entitet koji izveštava odgovoran za kategorizaciju planova primanja zaposlenih (*eng. employee benefit plans*), izbor aktuarskih pretpostavki i metoda koje se koriste za procenu obaveza za primanja zaposlenih i obelodanjivanja u vezi sa planovima primanja zaposlenih. MRS 19 podstiče, ali ne zahteva od entiteta koji izveštava da uključuje ovlašćenog aktuara u procenjivanje svih materialnih obaveza za primanja koje nastaju po prestanku radnog odnosa (*eng. post-employment benefit*).

U praksi, aktuar može savetovati o raznim pitanjima koja proističu iz primene MRS 19, uključujući procenjivanje kratkoročnih primanja zaposlenih, primanja zaposlenih po prestanku radnog odnosa, u slučaju raskida ili drugih dugoročnih primanja zaposlenih i objavama u MSFI izveštajima.

Ovaj MSAP ima za cilj:

- Da olakša približavanje u standardima aktuarske prakse u vezi sa MRS 19 u okviru iste i različitih jurisdikcija;
- Poveća poverenje entiteta koji izveštava i njegovih revizora u doprinos aktuara u izveštavanju o primanjima zaposlenih, u skladu sa MRS 19;
- Poveća poverenje javnosti u aktuarske usluge u svrhe MRS 19; i
- Pokaže posvećenost IAA u podršci radu Odbora za međunarodne računovodstvene standarde (IASB) (*eng. International Accounting Standards Board*) na postizanju visoko - kvalitetnih, transparentnih i uporedivih finasijskih izveštaja na međunarodnom nivou, kao što je predviđeno Memorandumom o razumevanju između IAA i IASB.

Odeljak 1. Opšte odredbe

- 1.1. Svrha** – Ovaj MSAP daje smernice aktuarima u obavljanju aktuarskih usluga koje se odnose na MRS 19. Njegova svrha je da poveća poverenje potencijalnih korisnika u sledeće:
- Da se aktuarske usluge obavljaju profesionalno i sa dužnom pažnjom, u skladu sa MRS 19 i uzimajući u obzir računovodstvene politike entiteta koji izveštava;
  - Da su rezultati su relevantni za njihove potrebe, potpuni i predstavljeni jasno i razumljivo; i
  - Da se pretpostavke i metodologija (uključujući, ali ne ograničavajući se na modele i tehnike modeliranja) koji se koriste, na odgovarajući način obelodanjuju u izveštaju aktuara.
- 1.2. Obim** – Ovaj MSAP daje smernice aktuarima prilikom pružanja aktuarskih usluga za pripremanje stvarnog ili pro-forma MSFI finansijskog izveštaja za bilo koju vrstu primanja zaposlenog za koji entitet koji izveštava odredi da će biti obuhvaćena MRS 19. Aktuari koji pružaju aktuarske usluge u vezi sa MRS 19 koje su izvan ovog obima (na primer, aktuar koji savetuje revizora ili potencijalnog kupca u vezi sa preuzimanjem) treba da razmotre smernice u ovom MSAP u obimu relevantnom za taj zadatak.
- 1.3. Usklađenost** – [Za ovaj MSAP, ovaj stav zamenjuje stav 1.3. u MSAP 1]. Aktuar možda neće moći da prati smernice ovog MSAP, ali je i dalje u skladu sa njim, kada:
- 1.3.1. Postupa u skladu sa zahtevima zakona koji su u suprotnosti sa ovim MSAP;
  - 1.3.2. Postupa u skladu sa zahtevima aktuarskog kodeksa profesionalnog ponašanja koji se primenjuje na posao i koje je u suprotnosti sa ovim MSAP; ili
  - 1.3.3. Odstupa od smernica datih u MSAP, pri čemu u svakom, izveštaju navodi odgovarajuću izjavu u vezi sa prirodom, obrazloženjem i efektom takvog odstupanja.
- 1.4. Veza sa MSAP 1** – Gde god je moguće, MSAP ne ponavlja smernice koje su navedene u MSAP 1. Svaki aktuar koji utvđuje usklađenost sa ovim MSAP (kao model standardom) mora se takođe uskladiti sa MSAP 1. Reference u MSAP 1 na "ovaj MSAP", mogu se tumačiti kao jednako primenljive za ovaj MSAP 3, kada je odgovarajuće.
- 1.5. Definisani termini** – Ovaj MSAP koristi različite termine, čija su specifična značenja definisana u Rečniku. Ovi termini su naglašeni u tekstu plavom bojom. Ovaj MSAP takođe koristi termine definisane u MRS 19, kada imaju isto značenje.
- 1.6. Unakrsne reference** – Ovaj MSAP se referiše na sadržaj MRS 19, uključujući sve interpretacije od strane Komitet za tumačenje međunarodnog finansijskog izveštavanja (*eng. International Financial Reporting Interpretations Committee*) ili Standing Interpretations Committee, izdate do septembra 2014. Ako se MRS 19 naknadno izmeni ili dopuni, koriguje, ukine ili zameni nakon 2014, aktuar treba da razmotri smernice u MSAP, u obimu u kome su i dalje relevantne i odgovarajuće.
- 1.7. Datum stupanja na snagu** – Ovaj MSAP počinje da važi za aktuarske usluge koje se obavljaju u vezi MSFI za period izveštavanja koji se završava na dan 31.12.2015. godine.

Odeljak 2. Odgovarajuća praksa

2.1. Poznavanje računovodstvenih zahteva - Aktuar treba da ima ili da stekne dovoljno znanja i razumevanja MRS 19, MSFI koji su interpretacije MRS 19, relevantnih stavove drugih MSFI na koje se MRS 19 posebno odnosi, i relevantne računovodstvene politike entiteta koji izveštava, ukoliko postoje. Ako aktuar:

- a. Nije siguran da li je drugi MSFI relevantan za aktuarske usluge; ili
- b. Utvrdi da specifična komponenta aktuarskih usluga može biti predmet alternativnih tumačenja MRS 19, MSFI koji su interpretacije MRS 19, relevantnog stave drugog MSFI na koji se MRS 19 posebno odnosi, odnosno relevantnih računovodstvenih politika,

aktuar treba da traži smernice od nalogodavca i da tretira te smernice kao informacije na koje se primenjuje MSAP 1, paragraf 2.3. Oslanjanje na druge.

2.2. Materijalnost – Aktuar treba da shvati razliku između materijalnosti za aktuarske usluge, u pripremi MSFI finansijskih izveštaja i reviziji tih finansijskih izveštaja.

2.2.1. Kada je potrebno za posao, aktuar bi trebalo da potraži smernice od nalogodavca ili entiteta koji izveštava u vezi materijalnosti za pripremu MSFI finansijskih izveštaja i uzme u obzir te smernice prilikom obavljanja aktuarskih usluga.

2.2.2. U primeni MSAP 1 paragraf 2.4., Materijalnost, prag materijalnosti aktuara prilikom obavljanja aktuarskih usluga, ne bi trebao da bude veći od praga materijalnosti koji primenjuje entitet koji izveštava prilikom pripreme MSFI finansijskih izveštaja, ako je poznat. Nalogodavac ili entitet koji izveštava (ne korisnik finansijskih izveštaja) je krajnji korisnik (*eng. intended user*) aktuarskih usluga prilikom procene materijalnosti za aktuarske usluge.

2.2.3. U svim narednim paragrafima ovog MSAP, bilo kakva upotreba pojmova "materijalan", "materijalno" ili "materialnost", se odnosi na aktuarske usluge.

2.3. Proporcionalnost – u primeni MSAP 1 paragraf 1.5. Razumna odluka, a naročito paragraf 1.5.2., aktuar treba da uzme u obzir materijalnost. Stepem preciziranja (*eng. refinement*) u određenim pretpostavkama ili metodama preporučenim od strane aktuara bi trebalo da bude u skladu sa uticajem na aktuarske usluge. Primeri, koji podležu profesionalnoj proceni aktuara uključuju:

- a. Aktuar može koristiti pojednostavljene pristupe kada preporučuje pretpostavke u slučaju kada te pretpostavke ne utiču značajno na rezultate ili su proporcionalne za aktuarske usluge. Na primer, kada penzioni plan plaća prvenstveno paušalne naknade za prestanak rada (otpremnine) ili penzionisanja, izbor pretpostavke smrtnosti ima mali uticaj na obaveze. Kao drugi primer, za pojedine naknade za nezgode ili povrede na radu, novčani tok projektovanih primanja (*eng. the projected benefit cash flows*) može biti toliko nepredvidiv da bi primena veoma sofisticiranog pristupa pri odabiru diskontne stope nesrazmerna (*eng. disproportionate*).
- b. Umesto prikupljanja podataka o novozaposlenima na datum procenjivanja, aktuar može, na odgovarajući način prilagoditi podatke koristeći podatke prikupljene drugog datuma, ukoliko to neće značajno uticati na rezultate.
- c. Aktuar može primeniti ili izmeniti pretpostavke odabrane za druge svrhe (kao što je definisanje plana finansiranja naknada zaposlenih) ili demografske pretpostavke korišćene na prethodni datumu procenjivanja, kada su te pretpostavke opravdane u svrhe MRS 19 na tekući datum procenjivanja.

- d. Aktuar može primeniti pojednostavljene metode dodeljivanja primanja periodima usluga – radnom stažu (*eng. periods of services*) ukoliko to neće značajno uticati na rezultate.

2.4. Izvedene obaveze – Aktuar se može osloniti na prikaze (*eng. representation*) nalogodavca u vezi sa postojanjem i prirodom bilo kakvih izvedenih obaveza koje proističu iz prakse ili politike primanja zaposlenih entiteta koji izveštava. Pri tome, aktuar treba da se rukovodi MSAP 1 stavom 2.3. Oslanjanje na druge.

Ako aktuar u toku obavljanja aktuarskih usluga utvrdi da postoje značajne nejasnoće u pogledu gore navedenih prikaza, aktuar treba da traži objašnjenje od nalogodavca. Ako nejasnoća nije otklonjena, na zadovoljavajući način za aktuaru, aktuar treba da se rukovodi MSAP 1 stavom 2.5.4. Nedostaci podataka.

Ove smernice ne nameću dodatne obaveze aktuaru izvan obima aktuarskih usluga u smislu traženje ili analiziranja izvedenih obaveza koje prevazilaze formalne planove ili sporazume.

2.5. Kategorizacija plana primanja zaposlenih – Entitet koji izveštava je odgovoran za utvrđivanje kategorizacije plana primanja svojih zaposlenih u skladu sa MRS 19, kao kratkoročnih primanja zaposlenih, planovi definisanih primanja po prestanku radnog odnosa (*eng. defined benefit post-employment*), planovi definisanih doprinosa po prestanku radnog odnosa (*eng. defined contribution post-employment*), otpremnine ili ostala dugoročna primanja.

2.5.1 Aktuar može savetovati nalogodavca u pogledu kategorizacije plana primanja zaposlenih. Prilikom pružanja takvih saveta, aktuar treba da vrši profesionalnu procenu (*eng. professional judgment*) kada plan primanja zaposlenih ima karakteristike više kategorija (kao što su penzioni planovi koji kombinuju elemente planova definisanih primanja i planova definisanih doprinosa ili naknada za povrede na radu koje uključuju i medicinsku negu i nadoknadu plate (*eng. wage replacement*)).

2.5.2 Ako aktuar nije siguran u kategorizaciju entiteta koji izveštava, aktuar treba da traži uputstva od nalogodavca.

2.5.3 Aktuar treba da tretira kategorizaciju planova primanja zaposlenih entiteta koji izveštava kao propisanu metodologiju na koju se primenjuje MSAP 1 stav 2.8. Pretpostavke i metodologija.

2.6 Aktuarske pretpostavke – Entitet koji izveštava je odgovoran za izbor pretpostavki koje su nepristrasne, međusobno kompatibilne i koje predstavljaju najbolju procenu (*eng. best estimate*) promenljivih koje će odrediti krajnje troškove primanja zaposlenih entiteta koji izveštava. Aktuar može savetovati nalogodavca o izboru ili opravdanosti neke ili svih pretpostavki koje se koriste u aktuarskim uslugama. Pri tome, aktuar treba da se rukovodi stavovima 2.6. do 2.9. MSAP 1, uzimajući u obzir MRS 19 zahteve u pogledu pretpostavki koje su korišćene za procenjivanje planova definisanih primanja po prestanku radnog odnosa, otpremnina ili drugih dugoročnih primanja. Posebno, kada se koriste propisane pretpostavke, aktuar treba da se rukovodi MSAP 1 stav 2.8. Pretpostavke i metodologija.

2.6.1. Opšti pristup za izbor pretpostavki – kada savetuje nalogodavca o izboru ili opravdanosti aktuarskih pretpostavki, aktuar treba da:

- a. Utvrdi vrste pretpostavki potrebnih za obavljanje aktuarskih usluga.
- b. Proceni informacije od značaja za svaku vrstu pretpostavki:
  - i. Što se tiče finansijskih pretpostavki, aktuar treba da razmotri tržišna očekivanja i druge informacije na datum procenjivanja. Primeri takvih informacija uključuju:

- Prinose korporativnih ili državnih obveznica;
- Prinos na nominalni ili inflatorno - indeksirani dug;
- Nedavne promene u relevantnim indeksima cena (kao što su opšti indeks cena ili indeks rasta cena medicinskih usluga (*eng. medical price inflation indices*)) i inflatorna očekivanja;
- Podaci o zapošljavanju i projekcije;
- Drugi relevantni ekonomski podaci;
- Ekspertske analize.

Aktuar takođe može da razmotri očekivanja entiteta koji izveštava u vezi pretpostavki kada entitet koji izveštava može uticati na buduće iskustvo.

ii. Što se tiče demografskih pretpostavki, aktuar treba da razmotri informacije koje su, prema njegovoj profesionalnoj proceni, relevantne za populaciju na koju se odnose primanja zaposlenih entiteta koji izveštava. Što se tiče razmatranja iskustva te populacije, ove smernice ne nameću dodatne obaveze aktuaru izvan obima aktuarskih usluga. Primeri takvih informacija koje mogu biti pregledane od strane aktuara uključuju:

- U kojoj meri je kredibilno iskustvo posmatrane populacije;
- Analize pripremljene od strane eksperata u vidu tabela ili iskustvenih studija;
- Studije ili izveštaje o opštim trendovima koji su relevantni za određenu demografsku populaciju;
- Relevantni faktori, koji su poznati aktuaru i koji mogu imati značajan uticaj na buduće iskustvo, kao što su ekonomski uslovi u geografskom području ili industriji, mogućnost alternativnog zaposlenja i politike i praksa entiteta koji izveštava u vezi sa ljudskim resursima.

Aktuar može razmotriti očekivanja entiteta koji izveštava u vezi pretpostavki gde entitet koji izveštava može uticati na buduće iskustvo.

- c. Izabere odgovarajući format za svaku vrstu pretpostavke, uzimajući u obzir materijalnost (vidi 2.2.) i proporcionalnosti (vidi 2.3.) (Na primer, stopa smrtnosti obično se razlikuju po polu i starosti, a kada je materijalno i proporcionalno prema aktuarskim uslugama može se razlikovati i u zavisnosti od kalendarske godine, tipa zaposlenja, lokacije ili drugih faktora).
- d. Preporučiti pretpostavke, koje su prema mišljenju aktuara nepristrasne, međusobno kompatibilne i koje bi, ukoliko bude usvojene od strane entiteta koji izveštava, bile odgovarajuće za najbolju ocena (*eng. best estimate*) entiteta koji izveštava.

2.6.2. Pretpostavka mortaliteta – Kod savetovanja nalogodavca o izboru ili opravdanosti pretpostavke mortaliteta, aktuar treba da ukaže na očekivane promene budućih stopa mortaliteta članova plana kada su materijalne i proporcionalne prema aktuarskim uslugama. Primeri metoda za prikazivanje

buduće stope mortaliteta uključuju korišćenje matrice koja sadrži odvojene tablice mortaliteta za svaku godinu ili godinu rođenja ili projekciju stope mortaliteta za odgovarajući period.

2.6.3. Pretpostavka diskontnih stopa - Kada savetuje nalogodavca o izboru ili opravdanosti pretpostavke diskontne stope, aktuar treba da uzme u obzir zahtev MRS 19 da diskontne stope odražavaju tržišne prinose visoko – kvalitetnih korporativnih obveznica na datum procenjivanja, ako je tržište za takve obveznice duboko ili državnih obveznica u suprotnom, gde su takve obveznice usklađene valutno i ročno sa obavezama za primanja zaposlenih. Aktuar može koristiti različite pristupe za utvrđivanje diskontne stope, koja zadovoljava ovaj uslov, uključujući sledeće :

- a. Puna kriva prinosa (*eng. Full Yield Curve*) - aktuar može preporučiti punu krivu prinosa spot stopa za diskontovanje projektovanih novčanih tokova primanja. Aktuar može razviti odgovarajuću krivu prinosa od podataka o prinosu obveznica na dan procenjivanja. Alternativno, aktuar može primeniti krivu prinosa trećeg lica (*eng. third party's yield curve*), za koju je aktuar utvrdio da je odgovarajuća kao diskontna stopa u skladu sa MRS19 (ili je prilagodio tako da bude odgovarajuća). Prilikom primene krive prinosa treće strane, aktuar treba da se rukovode MSAP 1, stav 2.3. Oslanjanje na druge.
  - i. Skup obveznica (*eng. Bond universe*) - Kada se razvija kriva prinosa ili vrši procena primenljivosti krive prinosa trećeg lica, aktuar treba da razmotri karakteristike skupa obveznica koje se koriste za kreiranje krive prinosa, uključujući i valutu, a za korporativne obveznice i kvalitet. Aktuar treba da razmotri da li su potrebne korekcije u vezi "izuzecima" (*eng. outliers*) - obveznicama sa znatno drugačijim prinosima od prinosa na većini obveznica sličnog kvaliteta i trajanja uključenih u tom skupu - ili obveznica koje imaju posebne karakteristike, kao što je funkcija opoziva.
  - ii. Fitovanje krive, Interpolacija i Ekstrapolacija - Kada aktuar konstruiše krivu prinosa iz dostupnih podataka o obveznicama u istoj valuti, aktuar treba da primenjuje profesionalni procenu u primeni odgovarajućih tehnika fitovanja krivih, interpolacije ili ekstrapolacija kojima se procenjuju prinosi za trajanja (*eng. durations*) gde aktuar smatra da su podaci na tržištu obveznica nepouzdana ili takvi podaci ne postoje. Takve tehnike mogu uzeti u obzir (sa odgovarajućim rasponom ili drugim prilagođavanjem) i druge izvore podataka sa tržišta, kao što su prinosi na državne ili niže rangirane korporativne obveznice, tržište svopova, ili prinose na državne ili korporativne obveznice u drugim valutama sa tržišno - vidljivim prinosima (*eng. market-observable yields*) sa trajanjima izvan najdužeg trajanja obveznica u istoj valuti u kojoj su primanja zaposlenih i koje aktuar, primenjujući profesionalni sud smatra adekvatnim.

Aktuar koristeći ovaj pristup može takođe odrediti jedinstvenu ponderisanu diskontnu stopu na osnovu krive prinosa (kao što je opisano u 2.6.3.b.) za potrebe entiteta koji izveštava za obelodanjivanje u MSFI finansijskih izveštaja.

- b. Jedinstvena ponderisana diskontna stopa na osnovu krive prinosa - Aktuar može preporučiti pretpostavku jedinstvene ponderisane diskontnu stopu koja je određena:

- i. Projektovanjem novčanih tokova na dan i nakon dana procenjivanja, primanja za randni staž do dana procenjivanja;
  - ii. Primenom odgovarajuće krive prinosa (kao što je opisano u 2.6.3.a. gore) za određivanje sadašnje vrednosti novčanih tokova projektovanih u 2.6.3.b.i; i
  - iii. Proračunom jedinstvene ponderisane diskontne stope koja daje suštinski istu sadašnju vrednost utvrđenu u 2.6.3.b.ii.
- c. Jedinstvena ponderisana diskontna stopa na osnovu Modela obveznica - Aktuar može preporučiti pretpostavku jedinstvene ponderisane diskontnu stopu koja je određena:
- i. Projektovanjem novčanih tokova na dan i nakon dana procenjivanja, primanja za randni staž do dana procenjivanja;
  - ii. Primenom modela obveznica za identifikovanje portfolia obveznica - na odgovarajući način izabranih iz skupa obveznica opisanog u 2.6.3.a.i gore – tako da generišu suštinski iste novčane tokove projektovane u 2.6.3.c.i. Za trajanja, gde aktuar smatra da su podaci na tržištu obveznica nepouzdati ili takvi podaci ne postoje, aktuar treba da primeni tehnike opisane u 2.6.3.a.ii. gore; i
  - iii. Proračunom jedinstvenog ponderisanog prinosa na obveznice iz portfolia.

Prilikom primene modela obveznica trećeg lica, za koji je aktuar utvrdio da je adekvatan (ili je ga je prilagodio da bude adekvatan) u cilju odabira MRS19 diskontne stope za merenje novčanih tokova prema, aktuar treba da se rukovodi MSAP 1, stav 2.3. Oslanjanje na druge.

- d. Alternativni pristupi - Aktuar može koristiti alternativne pristupe u odnosu na gore opisane. Pri tome, aktuar treba da razume podatke i pretpostavke na kojima se zasniva pristup i okolnosti u kojima se može primeniti na odgovarajući način. Alternativni pristup treba da uzme u obzir i trajanje projektovanih novčanih tokova primanja koja su pripisana uslugama zaposlenih do dana procenjivanja i njihov oblik (to jest, da li su novačani tokovi tokom vremena ravni ili neravnomerni (*eng. smooth or lumpy*). Uz uslov materijalnosti (Vidi 2.2) i proporcionalnosti (Vidi 2.3), primeri alternativnih pristupa uključuju, ali nisu ograničeni na sledeće:
- i. Aktuar može preporučiti jednu diskontnu stopu koja, prema profesionalnoj proceni aktuara, aproksimira ponderisanu stopu koja bi bila određena na osnovu jednog od prethodnih pristupa.
  - ii. Aktuar može primeniti indeks tržišta ili drugu referentnu stopu, uz prilagođavanje, ako je potrebno. Aktuar treba da ima dovoljno razumevanja podataka o obveznicama i metodologiji koja se koriste za formiranje indeksa ili referentne stope da može zaključiti da li je odgovarajuća za potrebe izbora MRS 19 diskontne stope za procenjivanje sadašnje vrednosti obaveze za utvrđena primanja (ili je prilagođava tako da bude adekvatna). Prilikom primene indeksa tržišta ili druge referentne stope, aktuar takođe treba da se rukovodi MSAP 1, stav 2.3. Oslanjanje na druge.

2.6.4. Pretpostavka opšteg rasta cena - Kada aktuar savetuje nalogodavca o izboru ili opravdanosti pretpostavke o opštem rastu cena, aktuar treba da razmotri tržišno - implicirana očekivanja i druge informacije na dan procenjivanja. Primeri takvih informacija uključuju:

- a. Promene u indeksima cena;
- b. Implicitne deflatore cena;
- c. Prinose na nominalni i inflatorno - indeksiran dug (uzimajući u obzir uticaj svih značajnih neravnoteža ponude i tražnje);
- d. Prognoze inflacije;
- e. Relevantni regionalni faktori;
- f. Monetarna politika centralne banke;
- g. Ostale značajne ekonomske podatke; i
- h. Ekspertske analize.

2.6.5. Pretpostavke o medicinskom trošku – Kada aktuar savetuje nalogodavca o izboru ili opravdanosti pretpostavke o medicinskom trošku, aktuar treba da razmotri i očekivane buduće promena u troškovima medicinskih usluga, koje se mogu značajno razlikovati od opšteg rasta cena. Kada je materijalno i proporcionalno prema aktuarskim uslugama, aktuar treba da razmotri posebne pretpostavke za glavne komponente troškova, kao što su bolničke usluge, lekovi, medicinska sredstva, druge medicinske usluge i administrativni troškovi. Aktuar, takođe treba da razmotri različite pretpostavke za različite buduće vremenske periode.

2.6.6. Ostale pretpostavke u vezi sa budućim iznosima primanja - Za neke vrste primanja zaposlenih, budući iznosi primanja mogu zavisiti i od drugih faktora, osim opšte inflacije cena ili budućih troškova zdravstvene zaštite. Kada aktuar savetuje nalogodavca o izboru ili opravdanosti pretpostavke o budućim iznosima primanja, aktuar treba da identifikuje relevantne faktore koji će, prema profesionalnoj proceni aktuara, verovatno imati značajan uticaj na buduće iznose primanja definisanih planom. U zavisnosti od vrste primanja zaposlenih, primeri relevantnih faktora mogu uključivati :

- a. Nagrađivanje ili povećanje zarada zbog unrapređenja;
- b. Investicioni prinos na stvarna i spekulativna (eng. notional) sredstva;
- c. Promene u korišćenju beneficija ili načinu isporuke;
- d. Promene u primanjima socijalnog osiguranja;
- e. Promene u kompenzaciji primanja drugih strana; i
- f. Očekivane promene u obavezima primanjima.

2.6.7. Promena u procesu razvoja pretpostavki - aktuar uglavnom treba, iz godine u godinu, da primenjuje dosledan proces razvoja preporučeni pretpostavke za određeni entitet koji izveštava. Kada aktuar smatra prikladnim da promeni process koji se koristi za razvoj preporučene pretpostavke, aktuar treba da razmotri promenu sa nalogodavcem i da potraži smernice od nalogodavca o tome da li da načini promenu i ako je načini, koje informacije o promenama moraju biti objavljene u izveštaju aktuara. Na primer, ako nalogodavac utvrdi da promena u postavljanju pretpostavke može biti predmet MRS 8, *Računovodstvene politike, promene računovodstvenih procena i greške*, nalogodavac može da zatraži od aktuara da u izveštaju obelodani prirodu promene i njen opšti efekat.

2.7. Plan sredstava - Kada aktuarske usluge uzimaju u obzir plan sredstava, aktuar treba da se rukovodi sledećim:

- 2.7.1. Vrednosti sredstava dobijene od drugih - aktuar se može osloniti na vrednosti sredstava pripremljene od strane trećeg lica (kao što je poverenik (eng. trustee) ili investicioni menadžer) i kada je to slučaj, treba da se rukovodi MSAP 1 stavom 2.3.3. Oslanjanje na druge.
- 2.7.2. Kvalifikovane polise osiguranja - aktuar treba da pravi razliku između kvalifikovanih polisa osiguranja i drugih izvora naknada za troškove potrebne za izmirivanje obaveze za definisana primanja. Kada sredstva plana uključuju kvalifikovanje polisa osiguranja, aktuar treba na odgovarajući način iskaže te polise u obračun deficita ili suficita. Na primer, aktuar treba da na odgovarajući način pravi razliku između obaveza za primanja zaposlenih entiteta koji izveštava i onih obaveza koje je preuzeo osiguravač.
- 2.7.3. Sredstva povezana sa obavezama za primanja – Kada savetuje o vrednovanju primanja kod kojih su budući iznosi primanja pod uticajem vrednosti sredstava plana (na primer, kada su nivoi primanja povezani za prinosom na sredstva iz plana (vidi stav 2.6.6.) ili zavise od toga da li postoji suficit), aktuar treba da proceni i primanja zaposlenih na način koji je u skladu sa prirodom povezanih sredstava.
- 2.8. Gornja granica sredstava (eng. asset ceiling)** – Gornja granica sredstava je sadašnja vrednost ekonomskih koristi (eng. economic benefits) koje su dostupne entitetu koji izveštava u obliku povrata iz plana ili smanjenja budućih doprinosa planu. MRS 19 zahteva od entiteta koji izveštava da prepozna sredstva neto definisanih primanja u nižem iznosu od viška u planu definisanih primanja i gornja granica sredstava. Međunarodni komitet za tumačenje finansijskog izveštavanja, Tumačenje broj 14 (eng. *International Financial Reporting Interpretations Committee Interpretation number 14*) (IFRIC 14) daje smernice o tome kako da se odredi gornja granica sredstava. Aktuar treba da traži smernice od nalogodavca da li i kako da primeni gornja granica sredstava, imajući u vidu i pitanja kao što su pravna tumačenja pravila plana ili minimalni zahtevi za finansiranje.
- 2.9. Dodeljivanje primanja periodima usluga (radnog staža)** - Kada savetuje nalogodavca u vezi dodeljivanjem primanja plana periodima usluga, aktuar treba da primeni profesionalnu procenu da uputi na dizajne plana čiji tretman nije u potpunosti naveden u MRS 19.

Odeljak 3. Komunikacija

- 3.1. Obelodanjivanje u Izveštaju** - Uz poštovanje MSAP 1 odeljak 3. Komunikacija, aktuar bi trebalo da obelodani u izveštaju:
- Svako materijano odstupanje od smernica ovog MSAP (1.3.);
  - Svako oslanjanje na prikaze nalogodavca u vezi sa izvedenim obavezama (2.4.);
  - Sve informacije u vezi sa promenama u procesu izbora pretpostavki čije je obelodanjivanje zahtevano (2.6.7.).